

ut

ORSZÁGÚT
MŰVÉSZET
TUDOMÁNY
KÖZÉLET

VI. évf. 04. szám
2025. február 28.

9 772677 014000 25004
2,4 EUR • 280 HSD • 12 RON

990 Ft

NOT34

országut

BENYIK GYÖRGY Gyógyító mártír

KODOLÁNYI GYULA Csoóri Sándor intése

NAGY LÁSZLÓ Hollandia kliséken innen és túl

Nagy László

Hollandia – kliséken innen és túl

Sokat tett függetlensége, szabadsága, s a természet erőinek megzabolázása érdekében a holland nép. Előbbinek a spanyolok, angolok, franciák voltak a kárvallottjai, míg a természet erőit a tenger jelenti, amely egyszerre áldás, s ha nem is átok, de összefogást és hatalmas anyagi terhet jelentő feladat.

*„A Jóisten megteremtette a világot,
de Hollandiát a hollandok.”*

A jó hollandusok néplelkében – önmaguk szerint – egyszerre van jelen a túlzott magabiztosság, önhittség, s egyben a szerénység és a hivalkodástól mentesség is, így aztán soroljuk ezt a dicsekvésüket a bonmot-k közé.

Áldás a tenger, hiszen hajós nemzet és gyarmatosító hatalommá általa válhattak. Az egykor elkövetett bűnöktől éppen mostanában kívánnának megszabadulni, bevallva, hogy a rabszolgaság mégsem volt helyes, viszont a gyarmatosítást mégis kevésbé teszik kritika tárgyává. A tenger erőivel való örökös háborúskodásuk története során a legnagyobb áradás a XIII. században sújtotta Hollandiát,

százezer ember veszett oda, falvak tűntek el. Gazdag és szegény együtt harcolt a bajban, innen is eredhet az egyenlőségben gondolkodó, egymást segítő, önmagát a kiszolgáltatottságban is függetlennek érző németalföldi mentalitás.

A modern kori holland 1953 februárjában tanulhatta meg, hogy ki az Úr. Akkor, amikor egy gátszakadás után majd kétezer ember, sok tízezer állat esett áldozatul, az anyagi károkról nem is szólva. Ezt követően Delta néven grandiózus védelmi tervet alkottak, a Rajna, a Schelde, a Maas torkolatánál lezárták az Északi-tengert, felsorolhatatlan a műszakilag különleges véderőrendszerek száma és fajtája. A munkák nagyságrendje csak az egykori és a mai légi fotók összehasonlításával demonstrálható igazán. A laikusok szemében, mint jómagam is, Hollandia jól védett a tengertől, de mint az utrechti egyetem meteorológusa, Peter Munneke véli, nem az a kérdés, hogy az ország eltűnik-e a tengerszint alatt, hanem az, hogy mikor.

Több évtized után először térek vissza Hollandiába. A nyolcvanas évek elején horgonyomat majdnem véglegesen kivettem egy helyi női vitorlásnál, az

akkori rózsaszínű benyomások mára jócskán elhalványultak, lesz mit felfedezni. A német vasút IC-járatáról Utrechtben szállok át a Nederlandse Spoorwegen Hágába vivő szerelvényére. Vagonom tömött, de ez nem akadályoz meg jó pár fiataalt, hogy az üléseken szélesen elterpeszkedjenek, két életerős, matróz kinézetű hollandus makacs kitartással kéreget, aligha közösségi karitatív célokra, a padlón gyanús eredetű szennyeződések sokasága. Ha felületes is a benyomás, mutatja, a polgárok szabadságjogai kiterjedtek, az önkontroll kevésbé.

A vonat gyors, pontos, kényelmes, a kalauznő szolgálati ruházata makulátlan. Szó szerint dalra fakad, amikor meglátja jegyemet, fél percig a hollandok jellegzetes torokhangján énekel valami vidámat, az utazóközönség tapsviharát kiváltva. Mielőtt a kétségbeesés erőt venne rajtam, jegyem repülőre szól, vagy egyáltalán semmire, megnyugtató: – El sem tudja képzelni, mióta nem láttam papírra nyomtatott vonatjegyet, itt mindenki a mobilját csipogtatja nekem – mondta hibátlan angolsággal, majd dúdoló elvonult.

Hollandia részben az ellentmondások országa, minden sztereotip előítélet igaz, de annak az ellenkezője is. Bármelyik pillanatban érheti kultúrsokk az utazót, néha negatív értelemben, a tradicionálistól vagy éppen az erkölcsi értékrendtől olyan mérvű lehet az eltérés.

Nem kell sok idő azonban ahhoz, hogy megállapítsam, Hollandia – legalábbis ami az épített környezetet illeti – rendben van. A településeken, kicsin, nagyon, szinte nem találni javítandót, a lakóépületek, műemlékek, templomok, közösségi terek hibátlanok, az autópályák, a belterületi utak felületei lyukmentesek, minden a helyén és minden tökéletesen jelölt, út menti reklámtáblák nincsenek, nincs vizuális környezetszennyezés.

Holland ember már a XIX. század végétől nem létezhet kerékpár nélkül, ma harmincötezer kilométernyi kerékpárút segíti őket, ami a teljes országos úthálózat negyede! Dicshimnuszokat lehetne írni ezek minőségéről. A kerékpározás elterjedését nemcsak a hollandok takarékosági szempontjai indokolják. Sok száz kilométert tekerve magam is megállapítottam, gyalogos-kerékpáros-autós háromszögéből az első kettőnek lesz így is, úgy is igaza, jobb, ha a városban az autós be sem ül járművébe, egyre kevesebben teszik.

Új zöldmezős beruházásoknak itt aligha van tere, Hollandia megtelt, minden négyzetmétere ki- és felhasznált, ha netán mégsem, a környezetvédők árgus szeme figyel.

Itt a fekete is zöld, vagyis groen, nemcsak az égből dúsan öntözött mezők, az áruházak (köztük távolkeletit nem találni) reklámjaiban sugalltak, a tévécsatornák is a környezet ilyen-olyan védelmét zengetik, a parkok kialakítása ezt a szemléletet tükrözi.

Érthetően, hiszen a hollandok megküzdöttek a saját életterükért, imádják a természetet, ráadásul közismerten takarékos emberekként mindig is szívesen művelgették (volna) saját konyhakertjüket. Hely hiányában erre a települések melletti egy-egy csatorna vagy polder (a tengertől visszanyert terület) közelében van lehetőség, pár tucat négyzetméteren, de szigorúan csak a sorsolás alapján kiválasztottnak. Ami biztos, az éghajlati viszonyok miatt méretes termés garantált.

A tavaszi hónapok alatt virágoskert lesz Hollandia, Keukenhof tulipánparkja különösen magával ragadó látvány, de bármely évszakban, bárhol találkozhatunk virágcsokrot cipelő férfiakkal, nőkkel. A hollandok virágkultuszát nemcsak szépérzékük, hanem gazdasági éleslátásuk is magyarázza. Felismerték, hogy a virágkereskedelem jól jövedelmez, ezt a szakmát tökélyre fejlesztették.

Konzervatívként a nagyvárosok építészeti kialakítása nem nyerhette el a tetszésemet. Kétségtelen, Hollandia csak felfelé építközhet, a modern irodaházak, székházak már csak a költségek miatt is meggondolják a szélteben terjeszkedést. Különösen a Randstad (Amszterdam, Rotterdam, Hága, Utrecht) városaiban tűnik nyomasztónak a kontraszt a régi és az új között, de a hollandok erős vonzalma a modernizmus, a formabontó megoldások iránt magyarázat lehet arra, mit miért építenek.

Hollandia közepén, a De Hoge Veluwe Nemzeti Parkban, a „semmi” közepén álló múzeum épülete és parkja modern egyszerűségében is kápráztató. Szinte megbújik a zöld környezetben a német Helene Müller és a holland kereskedő, Anton Kröller házaspár műgyűjtését bemutató múzeum, benne a világ második legnagyobb Van Gogh-gyűjteményével, ahol Picasso, Signac, Braque, Seurat, Monet alkotásai is megcsodálhatók, és még oly sok más.

Müller asszony a Nagy Háború idején kezdte gyűjteni az akkor még kevésbé értékelt művészek alkotásait, a kültéri szoborpark is számos világhírű alkotó munkája.

A holland múzeumokról is lehet regélni, történelmük, jeles személyiségeik vagy éppen a köznép alakjai elevenednek meg számtalan kiállítóhely falán, legyen az az amszterdami Rijksmuseum, a hágai Mauritshuis és a Bredius múzeum, a haarlemi Frans Hals-anyag, vagy éppen Kasteel de Haar mesebeli

kastélya. Hollandia kastélyai nem meglepő módon megőrződtek, így a nagy templomtervező, Pierre Cuypers de Haar-i kastélya is, ahol szinte az utolsó kanálig ő (forma)tervezett mindent. Fedezet volt rá, a XIX. század vége felé a katolikus holland báró egy dúsgazdag Rothschild lányt vett feleségül, a kölcsönös családi kitagadást is vállalva, de az örökséghez mégis hozzájutva.

Holland ember már a XIX. század végétől nem létezhet kerékpár nélkül

A SZERZŐ FOTÓJA

Példamutatóan segíti a holland kulturális örökség megismerését az úgynevezett museumcard, amelyhez előzetes regisztrációval a felnőttek 75, a gyermekek pedig 39 euróért juthatnak hozzá, ez egy éven át az ország szinte valamennyi múzeumába belépést biztosít.

Külön kategóriát képeznek ezen a téren a templomok; szerencsére még nem múzeumok, de a turistáktól megkérlik a támogatást. A szakemberek az 1960-as évekre teszik a holland társadalom drasztikus és villámgyors átalakulását, a hagyományban élő, vallásos, családközpontú hollandoknál fellazultak a kötelek, túlzott szabadságjogok, a fiatalok függetlenedése érvényesült, a szabadosság számos formája terjedt el. Nőtt a vallástalanok száma, különösen

a Randstad városaiban, mára ötven–hetven százalék közé teszik őket. Ahogyan a függetlenségi háborúk idején (a védelem miatt a közös felekezeti összefogás szükségesszerű volt), úgy most is békében, de az államtól függetlenül élnek a felekezetek. Az anyagi feltételeket a bőkezű hívők és a hollandok vállalkozáscentrikussága biztosítja. Ottjártamkor az utrechti dómot egy vendéglátó cég foglalta le fogadásra készülve, de van, ahol „csendes diszkó” néven rendszeres zenei esteket tartanak.

A statisztikák szerint a mintegy hétezer holland templom húsz százalékát már nem használják egyházi célokra, a XIX. század közepi hatvan/negyven százalékos protestáns/katolikus vallási arány pedig mára tizenhat/huszonnyegyre fordult át. Öt-hat százaléknyi hívővel megjelentek a muszlimok is, többségükben szunniták, leginkább az északi nagyvárosokban. A szabad vallásgyakorlás Hollandiában magától értetődő. Ráadásul a rasszizmustól, bármiféle megkülönböztetéstől való idegenkedés mindig is jellemezte a társadalmat, tudatában lévén annak, hogy ez bizony a kereskedést akadályozta volna.

Ha gyakorta visszafogottnak, távolságtartónak tűnik is a holland ember, ünnepelni tud, s erre igyekszik minden alkalmat megragadni. Mint például Leidenben is tapasztaltam, a spanyolok kiűzésének háromszázhetvenötödik évfordulójakor megtartott népünnepélyen. A város utcáin tízezrek várták a kosztümösök seregét, két órán keresztül régenstől kezdve katonazenekarokon át, egyetemi tanárokig vonultak a történelmi időköt megidézők. A nép alig várta a végét, ellepték a csatornák melletti kávézókat, sörözőket, itt is, mint oly sok helyen az országban, mindenki fogyaszt, mintha cáfolni akarná a takarékoságukra vonatkozó hiedelmeket.

Hollandia jól él, de keményen megdolgozik érte. Az EU egyik előrszága, gazdaságában a sikerek mögött éppúgy ott van a kereskedői szemlélet, kitartás, pragmatizmus, fogékonyság az újdonságokra, mint a gyakorlatias, realista szemlélet, az egyezségre jutás örökös szándéka. Addig vitatnak, finomítanak minden dolgot, amíg nincs kölcsönös megállapodás.

A kassza csörög, de szociológusaik szerint az erős kötőszövetek (és az erkölcsök) meglazulása miatt a társadalom töredezni látszik, ráadásul a tolerancia, a multikulturális nyitottság mintha visszaütne. Gyaníthatóan ez az ország laboratórium lehet, hogyan rezonál a Nyugat a jövő (társadalmi) kihívásaira. Hollandia eddig mindig és mindenben talált megoldást problémáira, remélhetőleg megtartja ezt az üdvöztető hagyományát.

A szerző újságíró